

תוכן עניינים

1.	מבוא	1
2.	סקירת ספרות	2
2.1	הפרעות קשב וריכוז בקרב ילדים	2
2.1.1	רקע והיחס להפרעות קשב וריכוז	2
2.1.2	מאפיינים ואבחנות של הפרעת קשב וריכוז	3
2.1.3	השפעות של הפרעת הקשב והריכוז על התלמיד	4
2.1.4	טיפול בהפרעות קשב וריכוז	5
2.2	למידה שיתופית ולמידה מתוקשבת	6
2.2.1	למידה שיתופית	7
2.2.2	למידה מתוקשבת	8
2.2.3	למידה שיתופית מתוקשבת	9
2.2.4	סוגים והשפעות של הלמידה השיתופית המתוקשבת	10
2.2.5	למידה שיתופית מתוקשבת בקרב תלמידים בעלי הפרעות קשב וריכוז	12
2.2.6	מסוגלות עצמית ועמדות מורים כלפי למידה שיתופית מתוקשבת	13
2.2.7	עמדות מורים כלפי למידה מתוקשבת בקרב ילדים בעלי הפרעות קשב וריכוז	14
3.	תיאור הפרויקט – מתודולוגיה	17
3.1	האוכלוסייה	17
3.2	משתתפי ונבדקי המחקר	17
3.2.1	המשתתפים בחלק הכמותי של המחקר	18
3.2.2	המשתתפים בחלק האיכותני של המחקר	19
3.3	כלי המחקר	20
3.3.1	כלי המחקר האיכותניים	20
3.3.2	כלי המחקר הכמותיים	20
3.4	מהלך המחקר	21
3.5	ניתוח הנתונים	22
4.	ממצאים	23
4.1	סטטיסטיקה תיאורית וממצאים איכותניים	23
4.2	בדיקת השערות המחקר	25
4.2.1	השערת המחקר הראשונה – קשר בין מסוגלות עצמית לעמדות המורה	25
4.2.2	השערת המחקר השנייה – קשר בין ידע והכשרה לבין עמדות המורים	26
4.2.3	השערת המחקר השלישית – קשר בין תפיסת יכולת התלמידים לניצול טכנולוגיה	28
4.3	ממצאים משלימים מהמחקר האיכותני	30
4.3.1	תפיסות התאמת הלמידה השיתופית המקוונת לתלמידים	30
4.3.2	חסמים ללמידה שיתופית מקוונת	31
5.	דיון	33
5.1	דיון בהשערות המחקר	34

5.1.1 דיון בהשערה ראשונה - בין מסוגלות עצמית לעמדות המורה כלפי למידה שיתופית מתקשבת 34

5.1.2 דיון השערה שניה – בין ידע והכשרה לבין עמדות 35

5.1.3 דיון השערה שלישית – בין תפיסות כלפי הילדים לבין ניצול הטכנולוגיה 37

6. סיכום 39

6.1 מסקנות 39

6.2 מגבלות המחקר 40

6.3 המלצות למחקרי המשך 40

6.4 השלכות יישומיות לשדה החינוך 41

רשימת מקורות 42

נספחים 47

מבוא

אחת הסוגיות המרכזיות המעסיקות כיום מערכות חינוך ברחבי העולם, הינה השכיחות אשר הולכת וגוברת של תלמידים בעלי הפרעות קשב וריכוז אשר לומדים עם עמיתיהם במהלך השיעורים באותה כיתה. אוכלוסייה זו של תלמידים בעלי הפרעות קשב וריכוז, מהווה, מצד אחד, 'מכשול' ואתגר מרכזי בכיתות, הפוגע ביעילות בתהליך הלמידה בכיתה, וכפועל יוצא מכך, פוגע בשגרת עבודתם של המורים ומגבירה את שחיקתם של מורים אלו, אשר הינה גבוהה ממילא (Corry & Stella, 2018). מצד שני, רווחת תמימות דעים בקרב אנשי חינוך וחוקרים בעולם באשר לתלמידים בעלי הפרעות קשב וריכוז, בכך, שנדרשת עבורם פלטפורמה ושיטת חינוך שונה מזו המסורתית. שיטה המתחשבת בקשיים שלהם מצד אחד, ומצד שני אינה מייצרת פערים בינם לבין שאר התלמידים בכיתה, כפי שיודעת לעשות השיטה המסורתית (ליכטינגר, 2010). יותר מכך, בעשורים האחרונים, מתקבעת התפיסה כי הלימוד המסורתי אינו מתאים גם לתלמידים שאינם סובלים מבעיות קשב וריכוז, ועל כן נפוצה המחשבה כי ישנו צורך בשינוי מהותי אשר יעצב מחדש את כיתת הלימודים (יחיאלי, 2016).

שיטה אחת המבקשת לבטא את השינויים הרוחשים במציאות החברתית בכלל ובאלו הדרושים בתהליכי ההוראה, הינה השיטה השיתופית המתקשבת, המאגדת בתוכה שתי עקרונות מרכזיים. ראשית, העיקרון כי למידה היא פעולה חברתית-קוגניטיבית, הנעשית בצורה יעילה יותר במשותף ותוך אינטראקציה עם האחרים (Pragnell et al., 2006). ושנית, כי הטכנולוגיה לא רק נחוצה לתלמיד למען כישוריו בעתיד, אלא שהיא מאפשרת לו לפתח 'למידה משמעותית', כזו המערבת את התלמיד ומקנה לו כלי למידה עצמאיים וביקורתיים (Sajadi & Khan, 2011).

הלמידה השיתופית המתקשבת, הפכה לכלי מרכזי וקריטי, תחת המציאות של מגפת הקורונה, אשר הובילה להתנסויות מאולצות ובלתי מתוכננות של שיטת ההוראה, אך גם חידדה את הצורך להבין ולעומק את האופן שבו ניתן להתמודד עם החסרונות של שיטת הוראה זו, תוך מיצוי יתרונותיה (בלס, 2020). דברים אלו, נכונים שבעתיים בכל הקשור לבעלי הפרעות הקשב והריכוז, הכמהים לשיטות לימוד אשר יאפשרו להם להצליח ולהשתלב טוב יותר בחברה ובשוק התעסוקה עם בגרותם (Sinnari, Krause & Abulkhair, 2018). נוכח מסקנות אלו, ובעקבות החשיבות של המורים על רקע זה, הן בתפיסתן שיטות לימוד מסוג זה והן באופן שאלו משתמשים בשיטות הוראה חדשות וחדשניות, במחקר הנוכחי נבחנה שאלת המחקר: **כיצד תופסים מורים בחינוך המיוחד את השפעת הלמידה השיתופית המתקשבת על המסוגלות העצמית והישיג התלמידים?**

1. סקירת ספרות

פרק סקירת הספרות מחולק לשני חלקים, וזאת מתוך מטרה לבחון לעומק את מגוון הנושאים הנידונים במסגרת עבודה זו, על מנת לקבל תמונה מלאה ומתכנסת על נושא המחקר, שאלת, והשערות המחקר. בחלק הראשון של סקירת הספרות אתמקד בהפרעות קשב וריכוז (ADHD) בקרב ילדים צעירים. החלק השני של הפרק מתמקד בלמידה שיתופית מתוקשבת בהוראה ובלמידה, ובשימוש בכלים דיגיטליים בקרב ילדים בעלי הפרעות קשב וריכוז. בחלק זה גם קיימת התייחסות לעמדות המורים כלפי למידה מתוקשבת. בסוף החלק מוצג סיכום בנוסף לשאלת המחקר והשערות המחקר המרכזיות, אשר נבחנו במסגרת מחקר זה.

2. הפרעות קשב וריכוז בקרב ילדים

3. רקע והיחס להפרעות קשב וריכוז

הפרעת קשב וריכוז, או כפי שזו מוכרת כיום, כהפרעת קשב והיפראקטיביות (ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder), נחשבת כיום להפרעה נירו-התפתחותית, המקשה על אלו הסובלים ממנה להתרכז, להעניק תשומת לב ולהקשיב, לצד תופעות של היפראקטיביות ואימפולסיביות (דוד, 2011). כיום ניתן להניח כי קיימת תמימות דעים הנוגעת לאופי ומהות ההפרעה. עד לפני מספר עשורים, הפרעה זו הוגדרה כ-‘פגיעה מוחית’, ‘הפרעה מוחית מינימאלית’, או ‘חוסר תפקוד מינימאלי’, כדרך לתאר הפרעה בעלת רקע תורשתי וגנטי, דבר שהתקבל בקרב הציבור כסוג של נכות, אשר יצרה סטיגמה בקרב הסובלים ממנה (Bunford, Brandt, Golden, Dykstra, Suhr & Owens, 2015).

עם זאת, וכפי שהתרחש מול הפרעות נפשיות והתפתחותיות רבות אחרות, האגודה הפסיכיאטרית האמריקאית (APA - American Psychiatric Association), תחת המדריך החשוב לאבחון סטטיסטי של הפרעות נפשיות (DSM - Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) יצר שינויים הדרגתיים באבחון ובהגדרה של הפרעת הקשב והריכוז (בוכנר, 2011). כך למשל, עד המדריך השלישי (DSM 3), לא ידעו להבחין בהפרעות קשב וריכוז הכוללות היפראקטיביות, לבין הפרעות שאינן כוללות תופעה זו. מאז, נחשבות שתי ההפרעות להפרעות נפרדות, המעצימות זו את זו. המדריך החמישי (DMS 5), נחשב למהפכני ביותר (וגם לעדכני ביותר, אשר יצא בשנת 2013), כאשר אחד השינויים המרכזיים בו, היא יכולת האבחנה בהפרעה, עד גיל 12, ולא עד גיל 7, כפי שנקבע עד לאותו מדריך (ברלב, ריבקין, ומילשטיין, 2020).

העובדה שההפרעה כה שכיחה בקרב הציבור, מייצרת חילוקי דעות ציבוריים לגבי קיומה, בעוד שאלו שאינם רואים בה הפרעה של ממש, אלא תוצאה, מצד אחד, של המציאות המערבית-